

Вежі

Олег Ольжич

1940

Exported from Wikisource on 02/22/18

О. ОЛЬЖИЧ

В Е Ж І

П р а г а

---

1 9 4 0

сторінка

ЗМІСТ

Городок 1932	. . . . .	3
Незнаному Воякові	. . . . .	13

сторінка

ГОРОДОК 1932

Слова, що прості і суворі,
(А інші — негідні слова),
Як їхні децизії скорі,
Як величність того Різдва.

Як їхня перервана мова
У мурах глухого двора.
Бо лаврами діл, а не слова
Вінчає велика пора.

— — — — —

За нами розгубленість мертва,
Де страх і покора — закон.
Там втрат не буває, де жертва —
Здобутий в огні бастіон!

Імям невблаганним свободи
Здолали ми й кинули ниць
Понурі карпатські проходи,
Асфальти далеких столиць.

А тут — на міста й хутори ми
Залізну накинули сіть.
Тут скрізь наше військо незримо
У хижих залагах стоїть.

— — — — —
На площі у соннім локалі,
Де нудиться офіціант,
Весь в сірому, нервом зо сталі, —
Зачаєний командант.

Зв'язковий. Сухе привітання.
Кашкет, окуляри, ровер.
І схована карта остання, —
В кишені його револьвер.

Наказ був палючо-огненний,
Та кригою дихає суть.
А завтра газетні сирени
По світу його рознесуть.

* * *

Сміялись загонисто-дзвінко
І всі споважніли нараз,
І вже в коридорах будинку
Луною одбився наказ.

Цівок одсахнулися гади.
Хтось крикнув, упав і зомлів.

Лягати! Тут жартів немає!
Непослух? Так от тобі, от!
Жорстоко-суворо карає
Злочинця державний народ!

— — — — —
Потрібно усіх в роботі,
А серце бє, як обух.
Прокляття моїй плоті,
Що слабша за мій дух!

— — — — —
Це кров наша тут заклята,
Закута в сріблі душа!
Один поновну заплату —
І кров і душу лиша.

Та ж куль в магазині було ще
А свідок — лише стіна.
Сховати — що найдорожче:
Сховати їх імена.

— — — — —
А стріли усе частіше.
Годинник такий прудкий.
Рішучий начальник свище
І чують боєвики.

— — — — —
Був гострий наказ у звуку,
Слухняно рвучкий — відлив,
Коли на ворожім бруку
Ти тіло своє залишив.

— — — — —

Усі одинадцять в зборі
Були під мороком віт.
Та два — стояли прозорі.
Один відбирав звіт.

* * *

Найтяжче — ще поконати
В цій ночі чорній, без дна.
Товаришу мій, брате,
Опоро моя одна!

І ловите чуйним ухом
Кроки у тьмі густій.
Одним блискавичним рухом —
На їхнє зухвале „стій“!

— — — — —
Проклятий невиразний ранок.
Невиразні луни облав.
І простори, де наостанок
Зацькований вовк пробігав.

Погоня все ближче і ближче.
Кільце все тісніш і тісніш.
Чоло їм поставити ? Ні ще!
А куля? — Про кулю облиш!

— — — — —

* * *

Слова що прості і суворі,
Як величність того Різдва,
Що нас у горінні, не горі,
Порвало і ще порива.

Товаришу любий мій, брате,
Хіба упокорить нас це?
Хто вмів справедливо карати,
Той дивиться смерті в лице!

Для тих, що, нікчемні і кволі,
Заквилять про зламаний цвіт, —
Неугнутість нашої волі
І нашої віри граніт!

У стінах будинку старого
Зростає і зводиться чин.
І сяє обличчя в одного,
І німо могутен один.

Нікому ніколи не стерти,
Що сріблом ясної сурми:
Шкодуємо тільки, що вмерти
Удруге не зможемо ми!

* * *

Їх душі — горіння і криця —
У нашому завжди гурті,
Братів по далеких вязницях
І тих, що впали, братів.

— там, де ланка, єрник.

Дорога пряма і одверта,
І твердо іде легіон.
Там втрат не буває, де жертва -
Здобутий в огні бастіон!

Хто має уші — хай слуха!
Хто мав серце — люби!
Встає цитаделя духа —
Шіснадцять літ боротьби.

1933

НЕЗНАНОМУ

ВОЯКОВІ

I.

Читайте газети при тихім вікні,
Впивайтесь ясним каламутом.
І як не зірвуться ці лагідні дні,
Не крикнуть розпучливо-люто!

Читали, прями недомріяні сни,
Солодку молошність туману.
Від року до року, з весни до весни,
Від рана чекали до рана.

Вели не в майбутнє, де бурі і грім,
В минувшину спогади всі ці.
О, будьте ви прокляті кодлом усім
І ваші діла і річниці!

II.

Багато нам вогників кволик мани
На всяких трясовинах квітло.
У мряку сьогодні і будучини
Прожектором кинуто світло.

Ви вийшли, незнані, із темряви нор

Позначити шлях перемоги.
І знав вас поштовий брудний коридор
І сірі обніжки дороги.

Це ви написали на брукові міст
Трьох літер багряну рекляму.
Не роки життєвою мірою — зміст
Для того, хто дивиться прямо.

Лягла постанова за спокій лица
І буря за погляди тихі.
Йдете неухильно, йдете до кінця
І вибух голосить ваш прихід.

* * *

III.

Обістя у соннім підміському селі —
Сади та сади та левади —
Набої, що ти їх збирав на ріллі,
І школа — леговище зради.

Та ось по кількох невиразних роках
Ти вже гімназистом у Львові —
Де стерла дбайлива службна рука
Всі плями пролитої крові.

Книжки та наука, та течія днів
За ладом міщанських фіранок.
І вперше пекучий задушений гнів
На рабсько-плесканий поранок

на расейко-п'єскатий поранок.

IV.

І бачили очі дитячі твої,
Широкі і схожі на рану,
Як люди, що знали визвольні бої,
Улєсливо кланялись пану.

І слухали уші, коли вчителі
Учили, нечесно-лукаві,
Лучити гонори своєї землі
І службу ворожій державі.

О, ні, не ступати по правих путях
Борцями дзвінкої засади, —
Сприймати життя і творити життя
З кубельця своєї посади.

І встала потворна оголена суть
Повільної зради ідеї.
Не може, не може, не може ж так бути,
Облудники і фарисеї!

І ти розпізнав їх, таких мовчазних,
Однаковим трунком упитих,
Упертих і все заклопотаних, їх,
Що знають, що треба робити.

V.

Коротка розмова та погляд часом,
Раптова і болісна проба,
І ось ти у лаві стоїш юнаком,
На бруку, де тупість і злоба.

Читаєте спільно рядки зпід поли,
І бліднуть уста і обличчя.
Ніхто бо не знає години, коли
І де його справа покличе.

VI.

Завмерли, залякли, обпершись на стіл.
Холонуть відсунені лишки.
Товариш упявся очима в простір,
Карбуючи крицею вишкіл.

Не їхня пухка і задихана плоть,
Не їхні зацьковані душі!

За вступом твоїм тільки совість стає,
А проти резон — не єдиний:
Одроду бо ласе є тіло твоє
Вигоди, їди і родини.

Дорогу назви своєю, ця — або ця,
Горіння — чи збирання крихот.

VII.

О, віхо, що серце виповнюєш вкрай

По сумнівах і по ваганні!
Дорога, рогачка, березовий гай —
Як брила, як камінь на грані.

— Свідомі присяги? Свідомі шляхів?
І як небезпечні шляхи ці?
На стяг синьо-жовтий і зброю батьків ...
І пальці холонуть на цівці.

Тепер вже тобі не відняти вінця,
Твоєї єдиної пихи.
Підеш неухильно, підеш до кінця
І вибух зголосить твій прихід.

VIII.

Чекає спокуса тебе не одна,
І повні зрадливої знади
Прозорі озера науки, вина
Поезії пінні каскади.

Та де той п'янкіший знайдеш водограй
І плеса синіші холодні,
Як ставити ногу недбало на край
Блакитної чаші безодні.

IX.

Захочеш — і будеш. В людині, затям,
Лежить невідгадана сила.
Зрослась небезпека з відважним життям,

Як з тілом смертельника крила.

І легко тобі, хоч і дивишся ниць,
Аби не спіткнутиись ні разу,
І нести солодкий тягар таємниць
І гостру петарду наказу.

Навчишся надать блискавичність думкам
І рішенням важкість каміння.
Піти чи послати і стать сам-на-сам
З своїм невблаганним сумлінням.

Х.

Холодна очей твоїх синя вода,
Що бачуть гостріше і далі.
І навіть любов твоя буде тверда,
Як бронза, рубін і емалі.

Вона не зверне тебе в соняшний сад,
Де смови і грона сочисті.
Ні кроку зі шляху, ні думки назад,
Ні хвилі даремне на місці.

Далеко в безодні ланцюг поколінь,
Лик часу сіріє і гине.
Тобі бо самому найвищих горінь
Дано осягнути вершини.

* * *

ЛII.

За дня безнадійно. І мрію лиши.
В тумані і доли й вершини.
Та кожної ночі скрегочуть в тиші
Залізні колеса машини.

Щоночі котрийсь озивається шлях.
Неясні накази, проклони.
Це Спілка розводить по темних полях
Промоклі походні колони.

А ранок знайде їх за росами меж
В окопах своїх зацімлілих.
Ось бризнула лінія перлами стеж,
Разками знялися відділи.

І вже розцвітають в просторах ясних
Багрянні і чорнії квіти.
Жорстокі маневри такі, що за них
Доводиться кровю платити.

XIII.

Ще куриться й дихає важко земля
По стрілах огненної бурі,
А вже заливають оселі й поля,
Мов повінь, блакитні мундури.

Але до кінця треба виконати план
Читкий операції цієї.

Там втрати, що кровю захлюпують лан
І відступ у давні траншеї.

І помста ворожа, і вісті лихі
І муки нечувані в світі.
О, бийте, катуйте, сліпі і глухі,
Уявним проломом упиті.

Хтось руку по мапі спокійно простяг,
Там вам контратаки не взріти
На тих невідомих, прозорих полях,
Де ви лиш розгублені діти.

XIV.

Прийшлось купувать перемогу всіляк
Зазнати біди і напасти:
Вночі на дорозі від куль посіпак
Свого команданта покласти.

(Три роки душили розжеврілий шал,
І месник підніс свою руку,
Коли то закидавсь і їх генерал
Від кулі на літньому бруку).

XV.

На страх і за кару — суди полеві,
І землю поглинула тиша.
Щоб відповідь ваша — атаки нові —
Ударила тим голосніша.

Вона покотилась луною до гір,
Ясніше займаються ранки:
Команда відкрила побір
Всі брами наростіж до бранки.

І йдуть по шляхах звідусіль, як один,
Одною густою юрбою,
Меткий робітник, і важкий селянин,
По зброю і просто до бою.

* * *

XVI.

Не твориться в будучині,
Будується нині.
Це люди на сталь перекуті в огні,
Це люди як брили камінні.

Не втішені власники пенсій і рент,
Тендітні квітки пансіонів, —
Хто кровю і волею сціпить в цемент
Безвладний пісок мільонів.

XVII

Був час над усе легковажних гадок —
Імпреза і знову імпреза —
Коли заблищав на ріллі Городок
Безжалісним холодом леза.

Суспільносте блідо-рожевих півслів,
Гурра-наукової бздури,
Огрядно-тупих патріотів послів
І всіх ювілятів культури!

Ці стріли безумні ударом бича
По рабському виді твоєму.
В просвіти і пасіки стрільно влуча,
В рожеві лаштунки едему.

Хвала ж Тобі, Ти, що в рішаючий час
Все маєш духового гарту
На стіл побойовища кинути нас
Тверезо, без жалю, як карту.

XVIII.

О, вір у одваги ясне багаття
І скинеш, як порвану лаху,
І слабість, і сумнів, і марність життя
Коли ти не відаєш страху.

І так тебе хміль наливає ущерть
І так опановує тіло,
Що входить твоя упокорена смерть,
Як служка бентежно-несміло.

* * *

XIX.

Чи знала про нього людина одна,
Як вдарила прудкістю хвилі
Його незаглушених стрілів луна
У плюшах вигідної вілі.

Нікчеми з нікчем! Не дешевий папір,
Атрамент і жалісні жести, —
Ворожою кровю і гуком мортір
Виписує нарід протести.

XX.

О, Націє, дужа і вічна, як Бог —
Не це покоління холопів —
Хто злото знеславить твоїх перемог
При Корсуні і Конотопі?

О, Націє, що над добро і над зло
Над долю і ласку, і кару,

XXI.

Товаришу, ти, чиє тіло вжила
Рішуча рука, як штилета.
Тремтять молоді і здорові тіла
І зводяться крила до лету.

І ми будем гідні, не слави й похвал,
Учинку, що горами руха!
Гранати, петарди, живий арсенал
Із плоти розкутого духа.

XXII.

О, думка, що тіло без жалю руба,
Що очі й уста твої сушить.
Архангельська срібноголоса труба
Гремить крізь простори і душі.

І мертві встають і шукають хреста,
Їх очі розчахнуто-тьмяні.
Встають наче поросль, струнка і густа —
Страшне покоління титанів.

XXIII.

Приспішене слідство. Нервовий синкліт
І вулиця: крові і плоті.
Його девятнадцять нескінчених літ
І присуд: — лише доживоття.

Йому не згоріти як метеорит,
Осяявши простір широкий,
Пропалювать серцем похмурий граніт
Десятків безвихідних років.

Йому умірати щоночі, щодня,
Щохвилі конати по тричі,
Між корчами крешучи іскри огня
І кривлячи гордо обличчя.

XXIV.

Шкодує для них погляду, дум і промов
І знай у хвилину загину,
Що купить твоя непідроблена кров
Лиш сльози ледачі і слину.

Твій крик металевий у інші серця,
Що квітами квітнуть у глуші:
Убийте в гадках своїх матір-отця,
Залізом випалюйте душі.

О, вірте, всі мури земного впадуть,
Як серце обернеш у сурму.
Найвищі бо вежі духовости ждуть
Твого шаленого штурму.

XXV.

І чують одні, і не чують одні,
Малі в недоладному горі.
Стихія виконує сліпо, у сні,
Прогнозу: двоподіл таборів.

Каміння лягло на холодних полях
Важкими моренами ріні.
О, їх здобувати в упертих боях,
Ці хмурі окопи камінні.

А ви, що фелaxами глей рівнини
Місили в цяцьковані стіни,
Ось вперся промінь і освітлює роки

Ось вдарять громи — і осядуть вони
Озерами жовтої глини.

XXVI.

Є погляд у того жорстоко прямий,
Хто смерті заглянув у вічі,
І бачить завчасу він плями чуми,
На свіжо-рожевім обличчі.

І чує завчасу заразу і мор
І зводить безжалісну руку . . .
Та стане сліпим, хто ховався до нор
Від першого пострілів звуку.

Як гурт овечок ошаліло-тупий:
Тісніше, докупи, докупи!
Щоб вранці заслати пахучі степи
Отруйними купами трупу.

XXVII.

І ось він виходить ще раз на процес,
З вязниці, що мертва і сіра,
Своє показати камінне лице
І крикнути нації: Віра!

І в хвилю важку, що для інших ріша
Про волю і соняшні далі,
Гидка, ропувата і ховзька душа
Зачовгалась в поросі залі.

Мовчала достойна і сита юрба,
Гойдалась задушлива мряка.
І крикнуло серце: чи хто розруба
Набубніле мязиво рака!

* * *

XXVIII.

Твоє поготівля пекуче ... Та раз —
Записка: нагальна розмова.
Товариш нервово говорить: наказ,
На шосту годину до Львова.

Робоче убрання. Лиця не голи.
Усе докладніше — на стрічі.
Ніхто бо не знає години, коли
І де його справа покличе.

XXIX.

— Готові на чин? — Команданте, наказ.
І рвуться слова невблаганні.
Не bestія з кулі твоєї, а плаз
Впаде в передсмертнім харчанні.

Життям своїм купиш не славу і честь,
І бачиш понуро- нерадий:
Не пурпур оздобою шат твоїх єсть,
А чорна сироватка зради.

Та ти не відхилиш свого вінця,
Блідий, наче крейда, і тихий.
Підеш неухильно, підеш до кінця,
І вибух зголосить твій прихід.

XXX.

Нахмурились брови, скипіли уста
І зморшки на чолі твоєму.
А думка, на диво ясна і проста,
Останню ріша теорему.

До розв'язки — відступ. Не дати углуб
Проховзнутись тілові гада.
І рішення: в скруті твій кинутий труп
Найкраща твоя барикада.

XXXI.

О, ранок, як ранок твого життя,
І очі ті, ховзькі і гострі.
Твій погляд невгнутий, що їх перетяв,
І твій незахитаний постріл.

Той стріл, що лавіну зриває важку,
Прокляття випадку, що скрізь є.
І ось ти фехтуєш рапірами куль,
Разиш блискавками децизій.

Ще хвиля — і душисть дихання твоє
Юрба. що тяжка і густа є.

Остання з чола твого блискавка бе
І кулею в мозок вертає.

* * *

XXXII.

Розкрийте зіниці, розкрийте серця,
Черпайте кришталеве повітря.
Одвіку земля не зазнала бо ця
Такого безкрайого вітру.

1935

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](http://wikisource.org)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](http://www.gnu.org/licenses/fdl.html)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Atoly
- Arxivist

-
1. [↑ http://wikisource.org](http://wikisource.org)
  2. [↑ http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)

3. [↑](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html) <http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html>
4. [↑](http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium) <http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium>